

چهارشنبه ۸ مرداد ۱۴۰۴ | ۵ صفر ۱۴۴۷

گفت‌وگو مهسا گربندی

امروز با بحرانی کم‌سابقه در حوزه آب دست‌وپنجه نرم می‌کنیم؛ بحرانی که دیگر نمی‌توان آن را صرفاً به کاهش بارندگی یا تغییرات اقلیمی نسبت داد. سال‌هاست که سیاست‌گذاری‌ها و تصمیمات اجرایی، با واقعیت‌های اقلیمی این سرزمین خشک و شکننده، هماهنگ نیستند. از ساخت بی‌رویه سدها تا انتخاب‌های نادرست در الگوی کشت و همین‌طور نادیده‌گرفتن محیط زیست و بی‌اعتنایی به دانش بومی. همه و همه در شکل‌گیری این بحران نقش زیادی داشتند، اما آنچه شرایط را دشوار کرده، تداوم یک نگاه کوتاه‌مدت به مسئله آب است؛ نگاهی که آب را نه عنصری حیاتی برای زیست، بلکه ابزاری برای نمایش توسعه می‌داند. هر چند بارها و بارها کارشناسان در این زمینه هشدار دادند، اما بدون توجه به این هشدارها، همان مسیر اشتباه گذشته تکرار شد. در نتیجه شاهد فرسایش منابع زیرزمینی و تهدیدی گسترده برای امنیت زیستی کشور هستیم. «جوان» درباره فرصت‌های مغفول برای خروج از بحران آب و همچنین راهکارهایی که می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد با پندرام جدی چروده، کارشناس ارشد محیط‌زیست و معاون راهبری اداره کل محیط زیست شهرداری تهران گفت‌وگو کرده است.

■ ■ ■

بارها گفته شده سیاست‌گذاری‌های انجام شده در حوزه آب با شرایط اقلیمی ایران همخوانی ندارند. به نظر شما مهم‌ترین تغییراتی که باید صورت بگیرد، چیست؟
ایران در کمربند گرم و خشک جهان قرار دارد و از گذشته تاکنون کشوری گرم و خشک بوده‌ایم. البته در برخی سال‌ها مانند ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شاهد بارش‌های قابل توجهی در مناطقی چون خوزستان، لرستان، بندرعباس، جنوب کرمان و سیستان و بلوچستان بودیم، اما در مجموع، شرایط اقلیمی کشور خشک و کم‌بارش است.

وقتی بارندگی کاهش پیدا می‌کند، طبیعتاً باید در سیاست‌گذاری و مدیریت منابع نیز تغییراتی ایجاد شود. اما متأسفانه در کشور ما هیچ تلاقی میان دوران ترسالی و خشکسالی در نوع مواجهه با منابع آب وجود ندارد و تنها زمانی که بحران جدی می‌شود، تاخیر نامان می‌افتد باید چاره‌اندیشی کرد.

جالب است که نیکاناک مادر گذشته، با درک همین اقلیم خشک و منابع محدود، به استفاده از سامانه‌های عرفی مثل میراب، آبیار و سرآبیار، طومار شیخ بهایی که به تقسیم آب زاینده‌رود می‌پردازد و ابداع قنات روی آورده، موضوعی که نشان می‌دهد اقلیم ما هموار، شکننده بوده‌است، اما به جای اینکه ما از تجارب گذشتگان مان بهره‌گیریم، سیاست‌هایی را در پیش گرفتیم که با اقلیم کشور سازگار نیستند، به همین دلیل خودمان با دست خودمان روز به روز وضعیت منابع آبی را بدتر کردیم.

پس از نظر شما مدیریت ناکارآمد منابع آبی، سهم زیادی نسبت به تغییرات اقلیمی در بحران آب و به وجود آمده دارد.

به نظر من هر دو عامل مؤثرند، اما نقش مدیریت نادرست، بسیار پررنگ‌تر است. ما در کشوری با نرخ تبخیر بسیار بالا زندگی می‌کنیم. اگر صد میلی‌متر بارندگی در سال داشته باشیم، حدود ۷۲ درصد آن تبخیر می‌شود. با وجود این، طی دهه‌های اخیر سیاست‌گذاران بدون توجه به این شرایط مسیر ساخت سد و آب‌بند را در پیش گرفته‌اند؛ آن‌هم در سطح وسیع و روی تقریباً تمام

گزارش زهرا چیدری

سرویس اجتماعی ۶۰۰۸۵۲۳۰

واکاو ی بحران مزمن آبی در گفت‌وگوی «جوان» با معاون راهبری اداره کل محیط زیست شهرداری تهران

تشنه تصمیمات درست آبی هستیم!

ناصر جعفری انسیم

میان کارشناسان بوده است. برخی می‌گویند حدود ۶۰ تا ۷۰ درصد از آب مصرفی کشور در این حوزه استفاده می‌شود و برخی دیگر حتی این عدد را ۹۲ درصد هم عنوان کرده‌اند. در هر حال، سهم این بخش در مصرف آب کشور بسیار بالاست.

زیرزمینی آب را هم مختل می‌کند. غیرمستقیم در کشاورزی قنات‌دو این حوزه بخشی از معیشت و اقتصاد کشور را تأمین می‌کند، اما کشاورزی در ایران نه علمی است، نه اقتصادی و نه مبتنی بر شرایط اقلیمی. در این حوزه ما باید به طور جدی به اصلاح الگوی کشت، نوسازی آبیاری و اصلاح بذر بپردازیم که این مهم نیازمند سرمایه‌گذاری سنگین در اصلاح بذر، نهال است که هنوز در کشور ما به‌صورت فراگیر صورت نگرفته‌است.

چته تغییراتی در شیوه‌های کشت، انتخاب محصولات و نحوه مدیریت زمین می‌تواند موجب کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش راندمان در این شرایط بحرانی شود؟

در حوزه کشاورزی، بخش مهمی از اصلاحات به تغییر شیوه‌ها و اولویت‌بندی محصولات بازمی‌گردد. استفاده از روش‌هایی مانند کشت خشکه‌کاری در مورد محصولات مثل برنج که به‌طور سنتی به شیوه غرقایی کاشته می‌شوند، نشان داده که می‌توان بدون کاهش کیفیت محصول، مصرف آب را تا حد زیادی کاهش داد. از سوی دیگر، باید میان محصولاتی که هویت اقلیمی و فرهنگی دارند؛ مانند خرم، زعفران، زرشک و انار، با محصولاتی که مریت خاصی ندارند، اما آب‌برند، تمایز قائل شد و بر کاهش حجم تولید دسته دوم تمرکز کرد.

نکته مهم‌تر این است که مدیریت صحیح می‌تواند بدون افزایش هزینه، بهره‌وری را بالا ببرد. تجربه‌ای که در افزایش راندمان زمین‌های دیم‌گندم یا شیوه‌های مدیریتی ساده حاصل شده، نشان می‌دهد که اصلاح رفتار، ترویج الگوهای موفق و سازگار با زیست‌بوم و تلفیق دانش بومی با فناوری، می‌تواند نقش مهمی در کاهش مصرف و عبور از بحران داشته‌باشد.

چگونه می‌توان از طریق بازنگری در زیرساخت‌ها، بهره‌گیری از فناوری‌های ساختمانی نوین و فرهنگ‌سازی عمومی، الگوی مصرف شهری را با شرایط اقلیمی سازگار کرد؟

یکی از نکات کلیدی در مواجهه با بحران آب این است که تمامی گونه‌های مصرف، از شرب گرفته تا کشاورزی و صنعت، باید با شرایط فعلی و حتی آینده‌ای که ممکن است بحرانی‌تر باشد، سازگار شوند. الگوی مصرف در نقاط مختلف کشور متفاوت است؛ در کلاشهرها عمدتاً مصرف آب به حوزه شرب مربوط می‌شود، در حالی که در شهرهای کوچک‌تر یا روستاها، کشاورزی سهم بالتری دارد. به همین دلیل نمی‌توان یک نسخه را برای همه جا پیچید و باید در هر منطقه، زیرساخت‌ها با شرایط اقلیمی و الگوی مصرف خاص آن منطقه تعریف و هماهنگ شوند.

در شهرهایی مانند تهران، استفاده گسترده از کوهرهای آبی نمونه‌ای از مصرف هم‌زمان دو منبع محدود آب و برق، در گرم‌ترین فصل سال است. این موضوع ضرورت بازنگری در تجهیزات شهری، استانداردهای ساختمانی و سیستم‌های مصرف انرژی و آب را به خوبی نشان می‌دهد. در کنار آن، به کارگیری فناوری‌های نوین مانند حسابر آلات هوشمند، سیستم‌های بازچرخانی آب و سازوکارهای تسویقی و تنبیهی در قبوض آب و برق، می‌تواند در مسیر اصلاح رفتار مصرفی مؤثر باشد.

روزنامه جوان | شماره ۳۳۶۵

از نظر شما بی توجهی ساختاری به محیط زیست در سیاست‌گذاری‌های آبی چه پیامدهایی به دنبال داشته است؟

بحران آب در کشور، تنها یک مسئله زیست‌محیطی نیست، بلکه بازتابی از اولویت‌های نادرست در سیاست‌گذاری ملی است. اگر چه در ظاهر عنوان می‌شود که تأمین آب شرب مقدم بر سایر موارد است، اما در عمل، محیط‌زیست همواره در انتهای فهرست اولویت‌ها قرار می‌گیرد. این بی‌توجهی ساختاری، آثار مخربی به دنبال داشته‌است؛ آثار مخربی چون خشک‌شدن تالاب‌ها و رودخانه‌ها، نابودی پوشش گیاهی، افزایش ریزگردها و گسترش مهاجرت‌های اقلیمی.

شاهد آن هستیم که تهران بارها در گیر پدیده گردوغبار شدید شده و این نمونه‌ای روشن از پیامدهای چنین سیاست‌گذاری‌هایی است. در واقع مناطقی که طبیعتاً باید مرطوب و پایدار باقی بمانند، مانند تالاب‌ها و کانون‌های تولید ریزگردها، سال‌هاست که خشک شده‌اند و با کوچک‌ترین تغییر جریان هوایی، به منبعی برای آلودگی تبدیل می‌شوند. این وضعیت اما تنها یک بحران زیست‌محیطی نیست، بلکه با تبعات اجتماعی، بهداشتی و حتی امنیتی همراه است.

مشارکت مردم در مدیریت بحران آب تا چه حد اهمیت دارد و چطور می‌توان این مشارکت را افزایش داد؟

مردم بدون شک در عبور از بحران آب نقش دارند، اما نباید بار این بحران به‌تنهایی بر دوش آنها گذاشته شود. توصیه‌هایی مانند کم کردن زمان دوش گرفتن یا بستن شیر آب هنگام مسواک، اگر چه ضروری و مؤثرند، اما هرگز جایگزین اصلاحات زیرساختی و سیاست‌گذاری کلان نخواهند بود. مشارکت واقعی زمانی معنا پیدا می‌کند که زیرساخت‌ها اصلاح شده باشند، ابزارهای لازم برای مصرف بهینه در دسترس مردم قرار گیرد و سیاست‌ها نیز به درستی تدوین شوند. در این مسیر، نقش نهادهای مسئول حیاتی است؛ آنها باید زمینه مشارکت مؤثر را فراهم کنند؛ از طریق آموزش عمومی، ایجاد انگیزه در مردم، تدوین استانداردهای مصرف و شفاف‌سازی اهدافی که قرار است بدان برسند.

فرهنگ‌سازی نیز تنها در صورتی به تغییر رفتار منجر خواهد شد که با واقعیت‌های اقلیمی کشور هماهنگ باشد و از جنبه‌های شساری فراتر برود. تغییر سبک زندگی، اصلاح الگوهای مصرف و مدیریت منابع، تنها وقتی اثربخش خواهند بود که سیاست‌گذاری‌های کلان و ساختارهای مدیریتی نیز همراه و همراستا با آن تحول شوند.

چه توصیه مهمی برای مردم و مسئولان در مواجهه با بحران آب دارید؟

ما باید مدیریت آب را بر اساس ظرفیت زیستی کشورمان تعریف کنیم، نه بر اساس مدل‌های وارداتی یا آرمان‌گراییه. سبک زندگی، الگوهای ساخت‌وساز، زیرساخت‌های شهری و حتی عادات روزمره باید مبتنی بر منابع محدود کشور باشد. و در پایان، اگر بخواهم یک توصیه کلیدی داشته باشم، این است که عهده نگاه‌ها و انتظارات، باید متوجه سیاست‌گذاران، نهادهای تنظیم‌گر و دستگاه‌های متولی باشد. ما باید از آنها بخواهیم که تغییر بزرگی را رقم بزنند، چراکه مسئولیت اصلی بر عهده آنهاست. در واقع آنچه ما امروز تشنه هستیم، آب نیست، بلکه تصمیمات درست سایر اقایان مسئول است. بنابراین راه برنرف‌ت از بحران آب، تنها با اصلاحات ساختاری و تصمیم‌های درست و جسورانه مسئولان است که ممکن می‌شود.

حسن فرامرزی

چرا صرفه جویی آب «قرار ملی» نمی‌شود؟

به این جمله آقای پزشکیان، رئیس‌جمهور محترم توجه کنید: «اگر مردم با ما برای حل همکاری نکنند، با بحران وحشتناکی روبه‌رو خواهیم شد.» شما وقتی به اظهارات رئیس‌جمهور درباره یکی از فوری‌ترین مسائل امروز جامعه یعنی بحران آب دقت می‌کنید، می‌بینید او خواستار جلب مشارکت مردم برای عبور از این بحران شده‌است. تا اینجا کار همه چیز طبیعی است. رئیس‌جمهور به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی کشور به یکی از بحرانی‌ترین نقاط زندگی امروز ما اشاره کرده‌است، اما چرا جمله رئیس‌جمهور و عبارت‌های مشابه آن هیچ تلاقی در جامعه ایجاد نمی‌کند؟ اگر حرف رئیس‌جمهور مهم است، اگر کمبود آب به یک دغدغه و گره ذهنی نه میان میلیون‌ها شهروند ایرانی بدل شده، پس چرا هشدار رئیس‌جمهور و تقاضای او برای جلب مشارکت، حداقل جریانی نه در رسانه‌های رسمی و نه در شبکه‌های اجتماعی ایجاد نمی‌کند؟ چرا همه چیز در حد یک هشدار و ترساندن تقلیل می‌یابد؟

به این مثال توجه کنید: سه نفر در تهران قرار می‌گذارند کوه بروند. آیا آنها می‌گویند جمع بشویم برویم کوه؟ اگر این سه نفر قرارشان را در حد همین جمله تقلیل دهند، خودشان هم می‌دانند که دارند تعارف می‌کنند و جدی نیستند و هیچ وقت هم کوه نخواهند رفت، اما اگر آنها وارد جزئیات شوند، اگر پای قیود را به میان بکشند و قرارشان را در یک نقطه مشخص مکانی و زمانی به قید و بند بکشند، در آن صورت وضعیت فرق خواهد کرد؛ ساعت ۶ صبح جمعه ۱۰ مرداد، میدان در که، این گزاره خیلی با این جمله فرق می‌کند؛ قرار بگذارید برویم کوه.

وقتی ما قرار است با میلیون‌ها آدم مثلاً در تهران یا کلاشهرهای دیگر قرار بگذاریم نمی‌توانیم بگوییم جمع شویم برویم در آب صرفه‌جویی کنیم. وقتی با چنین رهیافت و ادبیاتی با مردم سخن می‌گوییم، همه ما به روشنی می‌دانیم که وارد حوزه‌های تعارفی و غیرجدی شده‌ایم. هم سخنران و هم مخاطب می‌داند که موضوع جدی نیست. چرا؟ به خاطر اینکه جای هیچ قید و مثال و مصداقی در میان نیست.

یکی از آفات سخنرانی‌های مقامات کشور که البته در بین همه ما کامیاب جریان دارد، را هر کردن مخاطب در چشم‌اندازهایی است که راه روشنی برای رسیدن به آن تعیین نشده‌است. صرفه‌جویی در آب یک چشم‌انداز است که رئیس‌جمهور، ما را به آن دعوت می‌کند، اما چرا در این چهار، پنج دهه‌ای که این چشم‌انداز از طریق تبلیغات محیطی، تلویزیونی، تریبون‌ها و نظایر آن ارانه شده، نتوانسته‌اند ک تأثیری بر رفتار مصرف‌کنندگان و فرهنگ مصرف بگذارند. به خاطر اینکه فقط و فقط یک چشم‌انداز را تعیین کرده و قرار گذاشته‌ایم برویم کوه، بدون آنکه پای قید روشنی در میان باشد.

مصرف‌کنندگان آب زمانی خریدار حرف رئیس‌جمهور خواهند بود که صرفه‌جویی در آب را بتوانند به عنوان یک محصول، روش و رویکرد در دستگاه‌های اجرایی کشور ببینند و مثلاً رئیس‌جمهور بگوید دولت در این یک سال یا دست‌کم در چهار، پنج ماه اخیر تشدید خشکسالی از خود آغاز کرده و دست به این تغییرات زده‌است. یا رئیس‌جمهور پیام خود را از «سطح انتزاعی» به «سطح عینی» برساند و بگوید من از این پنج روش برای کاهش مصرف آب در خانه خود استفاده می‌کنم یا مثلاً دولت در حال همکاری با شهرداری است که در فضای سبز تهران از چمن استفاده نشود و نظایر آن.

وقتی سه نفر می‌خواهند یک قرار کوتاه بگذارند، کلی قید مکانی و زمانی برای قرار خود می‌آورند تا بتوانند به آن قرار عینیت و جدیت ببخشند، چون می‌دانند کلی گویی نمی‌تواند مصداق روشنی برای قرار باشد. حال وقتی صحبت بر سر یک قرار ملی است، چگونه این قرار برای می‌تواند بدون قید و بند و مصداق و روش در بستر سخنان انتزاعی صورت گیرد؟

جوان

دانش آموزان ایرانی در المپیاد جهانی اقتصاد ۴ مدال کسب کردند

تیم دانش‌آموزی ایران در هشتمین دوره المپیاد جهانی اقتصاد موفق به کسب چهار مدال شد. تیم ملی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در هشتمین دوره المپیاد جهانی اقتصاد ۲۰۲۵ که با حضور جمعی از برترین دانش‌آموزان از ۵۳ کشور مختلف جهان به میزبانی آذربایجان برگزار شد، عملکرد شایسته‌ای از خود نشان داد. در این رقابت علمی بین‌المللی، اعضای تیم ملی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران موفق به کسب دو مدال نقره و دو مدال برنز شدند. مدال‌های نقره به محسن پاینده پیمان و ابوالفضل مدیرروستا رسید و پارسا صداقت و علیرضا احمدی موفق به دریافت مدال برنز شدند.

حضور گوناگون

- وکیل خانواده‌های شهدای مدافع حرم گفت: دادگاه بین‌الملل تهران پس از بررسی‌های دقیق و طی روندی دوساله، دولت آمریکا را به پرداخت ۲۸ میلیارد و ۸۶۰ میلیون دلار خسارت به نفع خانواده‌های شهدا محکوم کرد.
- معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده از انتصاب هزارو ۹۰۰ زن در مناصب مختلف مدیریتی خبر داد.
- رئیس شورای شهر تهران، با اشاره به تفاوت چشمگیر رشد جمعیت در پایتخت و حومه گفت: رشد جمعیت تهران زیر یک درصد است، اما در برخی مناطق اطراف، این رقم به ۱۲ درصد رسیده‌است.
- عضو کمیسیون برنامه و بودجه شورای شهر تهران، با اشاره به کاهش شدید نیروی انسانی پاکبان در مناطق شهری گفت: بازگشت اتباع به کشورشان، نیروی انسانی پیمانکاران را ۸۰ درصد کاهش یافته و اگر این روند ادامه یابد، نفلات شهر با بحران جدی مواجه خواهد شد.
- رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی از آماده‌سازی برنامه درسی ویژه‌ای تحت عنوان جنگ تحمیلی؛ روایت ایرانی خبر داد.
- رئ اساس گزارش پژوهشگاه هواشناسی و علوم جو کشور، تا نیمه شهریور اغلب مناطق کشور مطلقاً نرمال بلندمدت بی‌بارش یا با بارش ناچیز همراه است. بیشترین افزایش دما در این مدت نیز برای هفته دوم و سوم مرداد ماه به‌ویژه در شمال غرب، زاگرس شمالی و دامنه جنوبی کوه‌های البرز غربی مورد انتظار است.
- مدیر یک آموزش و پرورش شهر تهران گفت: رفع کامل کمبود فضای آموزشی و افزایش سرانه آموزشی با هدف تأمین نیاز جمعیت شهر تهران، منسظم احداث ۶ تا ۷ هزار کلاس در س جدید در مناطق پایتخت است.